Erkki Aalto ja Tapani Martti,
Tulevaisuuden tutkimuksen seura ry
2.12.2025

VNS 7/2025 vp Valtioneuvoston tulevaisuusselonteon ensimmäinen osa Strateginen toimintaympäristöanalyysi sekä skenaarioita vuoteen 2045

Esitämme seuraavassa lyhyesti arviomme tulevaisuusselonteosta. Olemme saaneet pyynnön painottaa arviossamme kriittistä näkökulmaa.

Lisäksi esitämme havaintoja ja teesejä tulevaisuustyöstä Suomessa.

Arvio tulevaisuusselonteosta

Käsittelemme alla VNS 7/2025 vp Valtioneuvoston tulevaisuusselonteon ensimmäisen osan sisältöä näkökulmittain.

Vahvuudet

Toimintaympäristöanalyysi ja skenaariotyö on laadittu tulevaisuuden tutkimuksen parhaita käytäntöjä noudattaen. Työ on tehty monialaisesti hallinnonalat yhdistäen. Työssä on myös kuultu suurta joukkoa kansalaispaneelien osallistujia. Skenaarioiden pohjaksi on otettu laajasti erilaisia tarkastelukulmia. Skenaarioiden kehityspolut ovat perusteltuja ja uskottavia. Mukana on sekä toivottavampia skenaarioita että vähemmän toivottavia skenaarioita. Lisäksi esitellään joukko villejä kortteja. Skenaarioita on täydennetty kuvaamalla niihin liittyviä mahdollisuuksia ja riskejä. Lisäksi on esitetty toimenpidesuosituksia.

Kehittämiskohteita

Selonteon laajuus ja sen laatimiseen osallistuneiden henkilöiden lukumäärä huomioiden se on erittäin yhtenäinen tuotos. Kriittisessä tarkastelussa löytyy muutama huomautus: Selonteko keskittyy toimeksiannon mukaisesti toimintaympäristön muutostekijöihin ja epävarmuuksiin. Lisäksi on runsaasti toimenpidesuosituksia, joiden perustana olevia tavoitetiloja ei ole kuvattu, vaan ne ovat mukana vain epäsuorasti samoin kuin osittain nykytilanne. Tavoitetilojen kuvaaminen olisi mahdollisesti lisännyt Suomen mahdollisuuksien tunnistamista. Nyt yleiskuva on varautumisessa ja nykyjatkumon suojaamisessa. Toimenpidesuosituksista puuttuu maan tavan mukaisesti tarkastelu resurssiviisauden näkökulmasta. Toimenpidesuositukset toki konkretisoivat skenaarioita. Näkökulma vaihtelee globaalin ja Suomen välillä. Joissakin kohdin on rajoituttu Suomen ulkopuolisen maailman tarkasteluun.

Tulevaisuus Sprint 2025 perustana havainnoille ja teeseille tulevaisuustyöstä

Tulevaisuuden tutkimuksen seura käynnisti keväällä 2025 Tulevaisuus Sprintin, jonka puitteissa toteutettiin kolmen verkkotyöpajan sarja. Siihen osallistui n. 100 ministeriöiden, kaupunkien, elinkeinoelämän, tutkimuksen, koulutuksen ja kolmannen sektorin asiantuntijaa. Työpajasarjan tavoitteena oli vauhdittaa kaupunkien,

seutujen ja koko Suomen tulevaisuuskestävää kehitystä. Tulevaisuus Sprintin pohjana hyödynnettiin syksyn 2023 jälkeen järjestetyn 30 teematilaisuuden antia. Kaikki työ on tehty pro bono –periaatteella ja kaikki tilaisuudet ovat olleet avoimia.

Havaintoja ja teesejä tulevaisuustyöstä:

Tulevaisuus Sprint 2025 -työpajatyöskentely tuotti seuraavia havaintoja:

Yhteispeli toimii ja yhteiset tavoitteet löytyvät

Osallistujat tuottivat runsaasti ajatuksia ja arvioivat toistensa näkemyksiä ja kommentteja. Ajatustenvaihto oli innostunutta ja rakentavaa. Laajasti tunnistettuja tärkeitä teemoja olivat kestävä kehitys, resurssiviisaus, demokratia ja digitalisaatio.

Hyödyntämättömiä resursseja on

Osallistujien tunnistamat resurssit edustavat laajaa valikoimaa fyysisiä, digitaalisia, sosiaalisia ja kulttuurisia elementtejä, jotka voivat edistää hyvinvointia, taloudellisuutta, tehokkuutta ja kestävää kehitystä. Työpajojen näkemykset korostavat yhteisöllisyyden, yhteiskäytön ja erilaisten osaamisverkostojen rakentamisen ja hyödyntämisen merkitystä tulevaisuuden kehittämisessä.

Resurssien hyödyntämismahdollisuuksista ei ole pulaa

Osallistujat tunnistivat kymmeniä erityyppisiä mahdollisuuksia joko lisäresurssiksi nykyiseen, resurssiksi uuteen, kriisiresurssiksi tai kehitysresurssiksi.

Visio: Reilu askel kohti parempaa tulevaisuutta

Resurssien puute koetaan yleiseksi ongelmaksi, vaikka merkittävä osa kansalaisista on valmis osallistumaan yhteisiin asioihin ja tuottamaan yhteistä hyvää. Yhteiskunnan kehittämiseen osallistuminen on osa tätä.

Yhdistäviä haasteita ovat ainakin kohtaanto-ongelma, elämää ja toimintaa kohtuuttomasti rajoittava ja kuormittava sääntely sekä yhteiskuntamme talouden hahmottaminen rahatalouden ja ansiotyön kautta.

Olisi toivottavaa löytää ratkaisuja, jotka tukisivat osallisehtoista toimintaa. Silloin olisi helpompi saada laajaa näkemystä ja osallisuutta tulevaisuustyöhön ja moneen muuhunkin asiaan, johon resurssit eivät tällä hetkellä riitä.